

Виклики сучасного стану та їх вплив на фондовий ринок*Горбаневич Віталій Леонідович¹*

Опубліковано	Секція	УДК
30.03.2023	Економіка	336.76

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8323736>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. В цій статті розглянутий вплив викликів на стан і процеси функціонування фондового ринку, що супроводжується змінами і коливаннями фондових індексів, вартостей цінних паперів та валютних курсів. Саме цими впливами ґрунтується обсяги фінансового забезпечення для емітентів та інших учасників фондового ринку. Тому саме такі обставини, які виникли у 2020 р. і тривають понині, є предметом наукових досліджень з метою врегулювання та зменшення ризиків і наслідків на фінансові системи країн та результати діяльності підприємств – як емітентів цінних паперів. І тут слід зазначити, що у певному обсязі такі дослідження ведуться практиками, а не науковцями, оскільки учасники фондового ринку, зокрема – емітенти цінних паперів, якими є підприємства, зазнають істотного впливу від викликів сучасного стану, бо вони зважають на тенденції, зміни і явища, які призводять до коливань фінансових інструментів. Тому що вони відчувають на собі власними коштами і результатами своєї діяльності. Звідси встановлена мета цього дослідження, що полягає у обґрунтуванні показників й вимірників операцій і біржових торгів на фондовому ринку, які хоча й мають загальний характер, але, незважаючи на це, є значною методичною основою для повномасштабного дослідження тенденцій і явищ, які виникають в економіках країн. І тому проведені наукові дослідження, які викладені у цій статті, зумовлюються на сконцентруванні процесів розміщення емітентами цінних паперів власного випуску, застосуванні фондових індексів за основою Доу-Джонс (краще враховує тенденції і явища, які змінюються в країнах Світу), розкриття тенденцій і трендів вартості цінних паперів і обґрунтування змін коливань валютних курсів, за рахунок чого підприємство як емітент цінних паперів зазнає втрат і отримує дохід. Саме ці виклики, які почалися із 2020 р., як COVID-19, воєнне вторгнення росії у нашу державу, нестабільна макроекономічна ситуація і соціальні напруження у країнах Західної Європи є повноцінною дослідною базою для наукових розробок, призначених щодо збереження цінності грошових коштів, отримання додаткових доходів в результаті відслідковування тенденцій, змін і коливань вищезазначених фінансових інструментів. Цим чітко обґрунтовується велике практичне значення у тих галузях, спеціалізація і сферах, де перебувають учасники фондового ринку, зокрема емітенти цінних паперів, які є найбільшою чисельністю. Бо участь емітентів цінних паперів на фондовому ринку становить не менш важливе значення, ніж повсякденна підприємницька діяльність разом із досягненням більш значних економічних показників, які також мають певне відношення щодо здійснення операцій і біржових торгів.

Ключові слова: виклики, цінні папери, прибуток, тенденції, коливання, ризики, валютний курс.

¹ аспірант, Львівський торговельно-економічний університет, <https://orcid.org/0000-0002-5256-0419>

Challenges of the modern state and their impact on the stock market

Annotation. In this article, the influence of challenges on the state and processes of the functioning of the stock market, which is accompanied by changes and fluctuations of stock indices, values of securities and exchange rates, is determined. The amount of financial support for issuers and other stock market participants is based on these influences. Therefore, precisely such circumstances, which arose in 2020 and continue to this day, are the subject of scientific research aimed at regulating and reducing risks and consequences on the financial systems of countries and the results of the activities of enterprises - as issuers of securities. And here it should be noted that, to a certain extent, such research is conducted by practitioners, not scientists, since stock market participants, in particular – issuers of securities, which are companies, are significantly affected by the challenges of the modern state, because they pay attention to trends, changes and phenomena, which lead to fluctuations in financial instruments. Because they to feel it on themselves with their market funds and the results of their activities. Hence, the purpose of this research is established, which consists in substantiating the indicators and metrics of operations and stock market trading, which, although they are of a general nature, but, despite this, are a significant methodological basis for a full-scale study of trends and phenomena that arise in the economies of countries. And that is why the conducted scientific research, which is presented in this article, is conditioned by the concentration of the processes of placement of securities by issuers of their own issue, the use of stock indexes based on the Dow-Jones (better takes into account the trends and phenomena that change in the countries of the world), the disclosure of trends and value trends securities and substantiation of changes in exchange rate fluctuations, due to which the company as an issuer of securities suffers losses and receives income. It is these challenges that began in 2020, such as COVID-19, Russia's military invasion of our country, the unstable macroeconomic situation and social tensions in the countries of Western Europe, that are a full-fledged research base for scientific developments designed to preserve the value of money, obtain additional income as a result of monitoring trends, changes and fluctuations of the above-mentioned financial instruments. This clearly substantiates the great practical importance in those industries, specializations and areas where there are participants of the stock market, in particular, issuers of securities, which are the largest in number. Because the participation of issuers of securities in the stock market is no less important than everyday business activities, along with the achievement of more significant economic indicators, which also have a certain relation to the implementation of transactions and stock trading.

Keywords: challenges, securities, profit, trends, fluctuations, risks, exchange rate.

Вступ

Починаючи з 2020 р. весь Світ, і зокрема – наша держава, відчула на собі масштабні виклики, які значно впливали на економічні системи, позначалися на курсових різницях цінних паперів, фондових індексів та валютних коштів. А такі тенденції, які виникли у 2020 р. разом із наслідками тривають і понині – не лише в Україні, яка важко переживає військовий стан, але й багато країн Світу, що характеризується загостренням економічної і політичної ситуації, несприятливими макроекономічними тенденціями, різким коливанням валютних курсів. І тому за такими періодами потрібно значно досліджувати такі явища і обставини, бо саме вони у більшій мірі впливають на економіку не лише держав, але і підприємств.

До вчених, які найчастіше розглядали вплив викликів сучасного стану на економіку держав і ринкові відносини взагалі, доцільно віднести Азьмук Н.А., Гавриш О.А., Гордійчук Д., Данилишин Б., Пищуліна О., Сало Я., Юрчишин В. та ін. Але умови, створені такими викликами, вченими досліджувалися в різних сферах діяльності держави, як

ринок праці, ведення бізнес – процесів, суспільних сфер, промисловості, просування розроблених проектів, рівня інвестиційної політики та ін. Але на науковому рівні у поглибленому вигляді зовсім не спостерігаються дослідження впливу нових сучасних викликів, наприклад COVID-19 та періоду воєнних дій в Україні від росії, проте у деякій мірі воно досліджується підприємствами – емітентами цінних паперів, результати яких викладені у брошурах, оформлених згідно вимог НКЦПФР [7].

Мета статті ґрунтується на дослідженні тенденцій сьогодення, які відбуваються в світі, і зокрема – в Україні, що полягає у визначенні курсових коливань вартостей цінних паперів, фондових індексів та валютних коштів.

Результати

Як відомо, загальна мета всіх учасників фондового ринку – отримання прибутку, за рахунок чого емітент, який випускає від свого імені цінні папери, розміщує їх під час проведення операцій та біржових торгів [1, с. 172]. Тоді як вплив сучасних викликів на прибутковість емітента, в залежності від сфер діяльності та власного фінансового забезпечення, має різноманітний характер, що зумовлено: специфікою обігу цінних паперів різних видів; організаційною структурою діяльності емітента. І тут зумовлюється виникаюча ризикова загроза, пов'язана із ймовірнісним впливом прийнятих власниками й розпорядниками цінних паперів рішень щодо розміщення коштів й інвестиційних вкладень з метою дисконтних накопичень і виплат, які вказують на істотно таку плату: збільшуючи вартість, за якою рекомендовано притягнення грошей, що залежить від сміливих напрямів економічної діяльності учасників фондового ринку [6, с. 58].

Отже, використання різних рівнів дисконтної ставки у фінансових розрахунках - об'єктивне явище, яке може призвести до протилежних оцінок. Тому зумовленим показником для визначення дисконтної ставки є вартість капіталу емітента для встановлення вартості цінного паперу, які перебувають у біржових торгах фондовому ринку, чим ймовірнісними є такі чинники:

- раптовість загрозливих явищ щодо грошових надходжень під час ведення підприємницької діяльності, як ризикованість галузей економіки;
- рівень фінансово-грошового забезпечення комерційних банків стосовно дивідендних взаємовідносин із іншими сферами економічної діяльності;
- проведення аналітичних досліджень вартості і цінності цінних паперів, випущених комерційними банками відповідно до впливу зовнішніх чинників.

Така загроза зумовлюється сегментуванням різноманітних ринків, що мають чіткий взаємозв'язок із біржами, зокрема – за впливовими чинниками, де значення фінансового важеля (лівєриджа) та дивідендної політики емітента цінних паперів є специфічним відображенням якості управління біржовими операціями і торгами, що ґрунтує оцінку вартості капіталу.

Перш ніж здійснювати операції щодо придбання цінного паперу, слід оцінювати біржові операції і торги за переконанням учасників, які свідомо збираються придбати винесені на автоматизовані платформи цінні папери. І тут зумовлюються питання щодо розміщення на біржові торги цінного паперу в залежності від таких особливостей:

- абсолютна надійність діяльності емітента цінних паперів;
- здатність виплачувати чи отримати пристойні дивіденди;
- передбачати темпи зростання курсу цінних паперів і валюти.

Якщо значна частка цінних паперів не враховують вищезазначені особливості, то рекомендовано не очікувати учасникам при їх розміщенні на значне їх подорожчання, а коли емітент бажає збільшити капітал, то він повинен бути готовим йти на значно більший ризик. І відтоді виникає питання, чи можливо за такими умовами придбати

цінні папери? [2, с. 85]. Можливо, якщо придбати і надійні, і дохідні цінні папери, тобто сформувавши той портфель, під яким розуміють усі ці фінансові інструменти, які належать одному власникові.

Подібним чином перед придбанням учасниками біржових торгів цінних паперів потрібно визначити для себе ті напрямки і сфери господарської діяльності, які мають найбільшу інвестиційну привабливість і куди слід внести свої кошти. Бо інвестиційна привабливість – це узагальнююча порівняльна характеристика напрямів, які має емітент цінних паперів з позиції конкретного інвестора [5]. І тоді оцінювання інвестиційної привабливості зазвичай становлять такі етапи та напрями, вказаними у табл. 1.

Таблиця 1

Етапи та напрями оцінювання інвестиційної привабливості емітентів цінних паперів

Етапи	Напрями оцінювання
Особливості діяльності учасників	Вимірювання ступеня дохідності
Галузева політика учасників	Вимірювання ступеня дохідності Стратегічна політика Ризикові загрози вкладень коштів
Особливості територіальних утворень	Обсяги безперервності економічного зростання Рівень розвитку інвестиційної інфраструктури Забезпеченість людськими ресурсами Ділові і бізнесові взаємовідносини Загрозливі явища внаслідок криміналу, форс-мажору
Підприємництво	Плата за розміщення коштів Ставка цінного паперу на біржі Часовий інтервал розвитку та історія виникнення

Для цього вибір виду економічної діяльності та галузі здійснюють з урахуванням: постійної стабільності отримання доходів; чітких процесів дотримання стратегічного курсу; впливу ризикових загроз на сфери економічної діяльності. Тут зумовлюється комплекс індикаторів для аналітичних досліджень і оцінювання:

1) ступеня стабільної дохідності та стратегічного розвитку:

- окупність і грошове покриття вартості майна;
- частка сфери діяльності у забезпеченні зростання економічних відносин у державі;

- ступінь упередження від економічних обвалів;

- співучасть суспільної сфери на окремій території і держави в цілому;

- наявність і збереженість особистих грошових коштів;

- надання державних гарантів і сприяння підприємницькій діяльності;

- рівень технічного укладу й інфраструктури для діяльності учасників;

2) визначення ступеня ризикових загроз та їх впливу на діяльність учасників:

- забезпеченість конкурентними перевагами і досконалість;

- запобігливі заходи щодо уникнення інфляційних впливів;

- рівень напруженості відносин у суспільстві.

Подібним чином інвесторами як учасниками фондового ринку здійснюється вибір на основі власних пріоритетів за такими варіантами розвитку сфер діяльності, ураховуючи також [10, с. 114]:

1) рівень рентабельності емітентів цінних паперів;

2) розвиток інвестиційної активності

- 3) забезпеченість персоналом й трудовими кадрами;
- 4) розвиток зовнішньоекономічної діяльності;
- 5) загроза ризиків та їх оцінка.

А щоб розуміти, куди розміщувати цінні папери, враховуючи і коливання валютного курсу, необхідно оцінювати рівень фінансової стабільності підприємства за показниками, вказаними у табл. 2.

Але для виявлення й оцінювання коливань курсів цінних паперів та динамічності їх обігу під час проведення біржових операцій і торгів призначені такі вимірники, як фондові індекси (означають статистичні розрахунки за методами середніх величин). І тут базою утворюючим вимірником для значної частки фондових бірж країн Світу є такий вимірник під назвою «індекс Доу-Джонса», розроблений і впроваджений спочатку на Нью-Йоркській фондовій біржі, і в подальшому знайшов своє розповсюдження у інших країнах, включаючи і Україну.

Таблиця 2

Напрями та показники оцінювання фінансової стабільності підприємства як емітента цінних паперів

Напрями оцінювання	Критерії та індикатори
Здатність перетворення засобів чи майна у грошові кошти	Визначення рівня поточного покриття Визначення критерію «спалаху» перетворень
Ділова здатність	Середньостатистичне значення перекриття зобов'язань Середньостатистичне значення відшкодування виплат іншим підприємствам
Обтяження й навантаження зобов'язаннями	Ступінь більшої тривалості зобов'язань на найближчу і подальшу перспективу Передподаткове покриття відсотків
Надійність отримання грошових надходжень	Окупність реалізації на підприємстві Цільове використання акціонерних коштів Компенсування й повернення інвестиційних вкладень

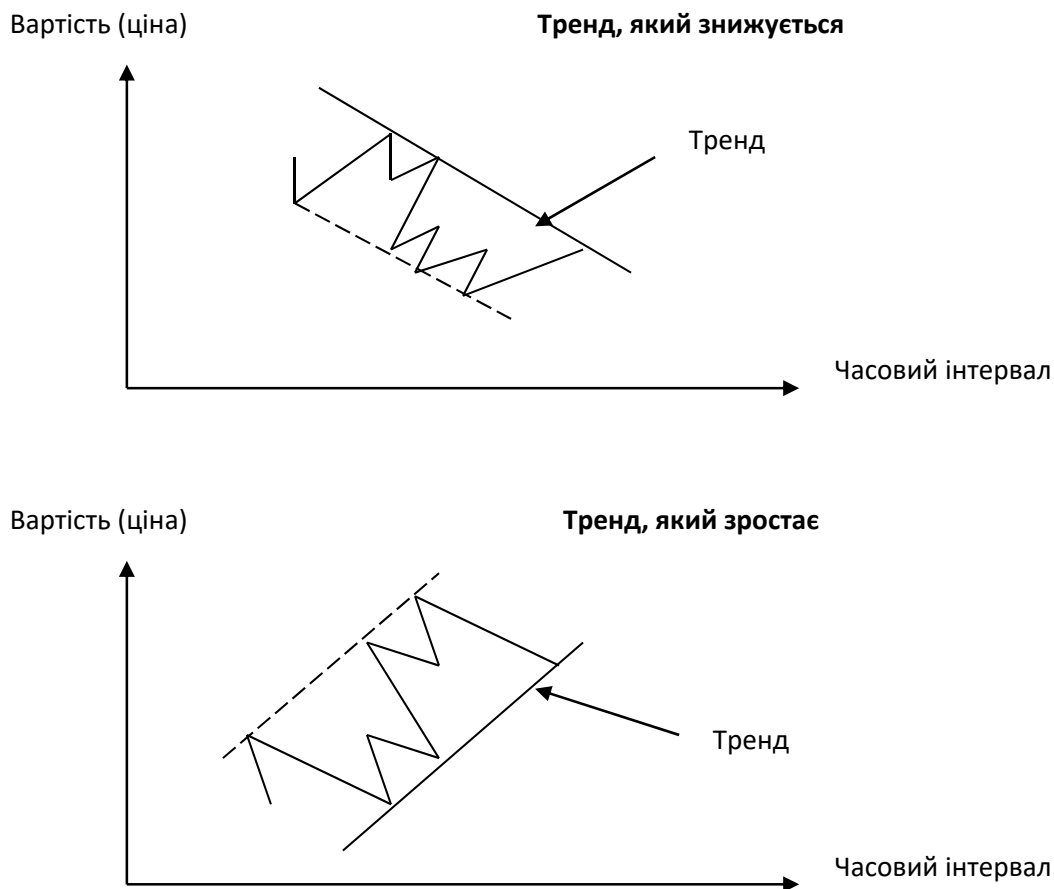
І на цій підставі зазначимо такі їх особливості:

- оцінити стан економіки кожної країни, зокрема і України;
- проаналізувати динаміку, тобто встановити тенденції зміни цін
- депозитні операції на фондовому ринку;
- виходячи з виявлених тенденцій, спрогнозувати зміни цін цінних паперів.

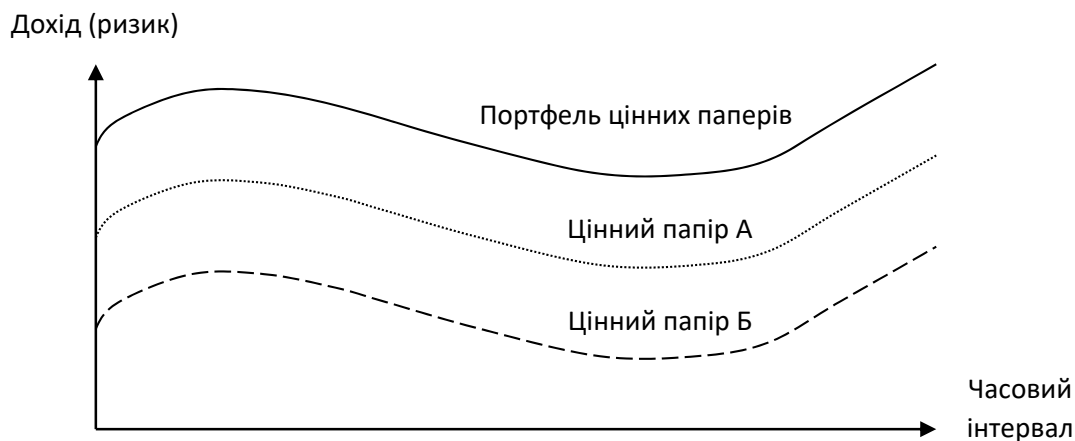
Але головним чином учасниками фондового ринку під час здійснення інвестиційних внесків доцільно прийняти таке рішення, яке б ґрунтувалося на коливаннях курсів і зміни вартостей цінних паперів (рис. 1). Такі коливання у схематичному вигляді відображають той часовий простір чи інтервал, за яким учаснику як інвестору є більша можливість до отримання значних доходів під час придбання або розміщення на біржові торги цінних паперів. В результаті чого учасник фондового ринку матиме можливість за рахунок порівняння курсів і вартостей цінних паперів протягом часових і сезонних коливань передбачити майбутню дохідність. І в подальшому при повторенні відповідним обсягом біржових операцій і торгів на фондовій біржі виникає доцільність розміщувати цінні папери у вигляді портфелів, оскільки передбаченим тут є стрімке зниження ризикових загроз.

Цим характеризуються коливання курсів і зміни вартостей цінних паперів нафтодобувних, нафтопереробних, металургійних та автомобілебудівних компаній. І відтоді коливання курсів і зміни вартостей цінних паперів під час формування й

розміщення у біржові торги портфелів ґрунтуються однорідними фазами, завдяки чому замість зменшення ризику можливо досягти його збільшення (рис. 2).

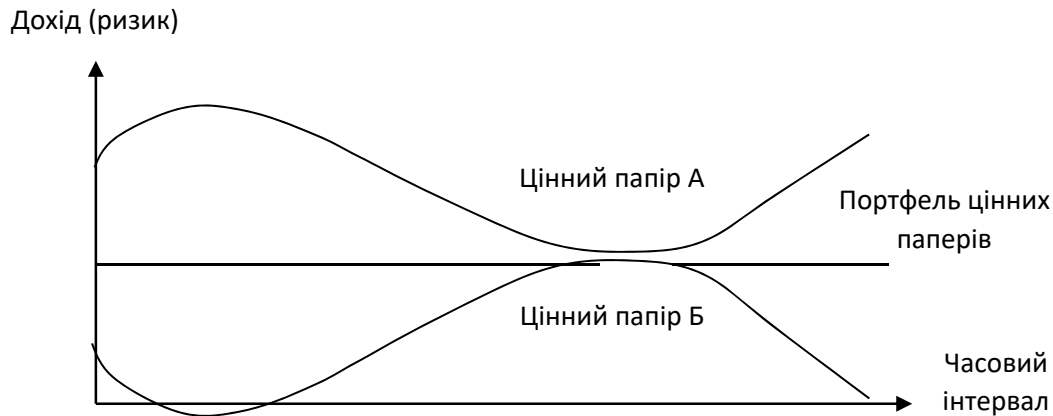

Рис. 1. Тенденції і тренди щодо визначення вартості цінних паперів

Рис. 2. Ризикові загрози за одноманітними чинниками вартостей цінних паперів під час комплектування їх у портфелі

Якщо портфель цінних паперів під час коливання курсів і зміни вартостей сформований за впливом різноманітних фаз, то найбільшу ймовірність набувають загрозливі чинники, пов'язані із зниженням або втратою дохідності, незважаючи на зниження рівня ризикових загроз (рис. 3).

Рис. 3. Ризикові загрози за різноманітними чинниками вартостей цінних паперів під час комплектування їх у портфельі

Придбаючи даний цінний папір, треба мати здатність здійснювати співвідношення, за якою емітент розміщує і водночас пропонує іншим учасникам придбати той фінансовий інструмент, який відрізняється від її реальної вартості, співпадаючий із майбутньою вартістю дисконтованих грошових доходів, що їх зможе отримати новий власник [3, 8].

І на підставі цього зумовлюється регулятивна діяльність НКЦПФР операцій і біржових торгів, які відбуваються на фондовому ринку [7]. А щоб розкрити вплив коливань валютних курсів за ці вищезазначені періоди, то слід навести приклад такого емітента, як ПрАТ «Черкаський автобус», діяльність якого у найбільшій мірі схильна курсовому ризику, тому що проводить торговельні операції як на ринках України, так і близького зарубіжжя. Де під час коливання валюти втрати від курсових різниць становили 841 тис. грн., тоді як доходи, отримані лише у кінці звітного періоду, тобто – у 2021 р., сягали у загальному обсязі 1561 тис. грн.

Висновки

Таким чином, дослідження впливу сучасних умов на фондовий ринок, його операції та біржові торги здійснюються за показниками оцінки інвестиційної привабливості та фінансової стабільності підприємств як емітентів цінних, що є взаємопов'язаними із тенденціями і трендами щодо визначення вартості цінних паперів, та портфельного ризику щодо їх коливань, коливань курсових різниць валюти. Навіть незважаючи на те, що ці методичні основи є найбільш часто застосовуваними у практиці фондового ринку, все одно вони цілком придатні для дослідження впливу таких викликів, як COVID-19 [4, 9] і воєнне вторгнення з боку росії, що дозволить виявляти позитивні чинники, і після цього збільшувати прибутковість чи збереженість цінності фінансових інструментів. Тому пропонується у подальшій перспективі і надалі досліджувати ці вищезазначені методичні основи в просторі і тривалому часі, щоб фіксувати позитивні явища, які виникатимуть в економіці державі, на які спиратиметься фондовий ринок.

Список використаних джерел

1. Азьмук Н. А. Трансформація ринку праці в умовах війни: виклики та стратегії відтворення робочої сили. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1 (42). С. 171-179.
2. Аналіз ринку банківських послуг / за заг. ред. В. Б. Захожая, С. С. Герасименка : навч. посіб. Київ : МАУП, 2006. 188 с.

3. Гавриш О. А., Солнцев С. О., Роїк Т. А., Гавриш Ю. О. Вплив COVID-19 на бізнес. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* 2022. Вип. 32. С. 4-10. URL : https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/47910/1/Vplyv_COVID-19_na_biznes.pdf.
4. Гордійчук Д. COVID-19 змінив ринок праці: зарплати, вакансії, фрилансери і прогнози на 2021 рік. URL : <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/01/4/669724>.
5. Данилишин Б. Як забезпечити економічне зростання в умовах війни. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/3/697664>.
6. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості : науково-аналітичне видання. / наук. ред. Сторонянська І. З. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України». 2022. 70 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). URL : <https://ird.gov.ua/irdp/p20220033.pdf>.
7. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL : <https://www.nssmc.gov.ua>.
8. Пищуліна О., Маркевич К. Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації. Аналітична записка. Київ : Центр Разумкова, 2022. 21 с. URL : <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf>.
9. Сало Я., Базелюк О. Вплив пандемії COVID-19 на ринок праці в Україні. *Економіка та суспільство.* 2021. № 33. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-10>.
10. Соціально-економічні наслідки коронакризи. Видання підготовлене за сприяння Представництва Фонду Ганнса Зайделя в Україні в рамках проекту «COVID-19: наслідки, виклики та можливості для України». Київ : Центр Разумкова, Видавництво «Заповіт», 2021. 237 с. URL : https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_Socialno-Ekonomichni_naslidky_koronakryzy.pdf.